

KRIMINĀLTIESĪBU APAKŠNOZARE

TIESAS TULKS KRIMINĀLPROCESĀ

*Mg. sc. ing. Margarita Božko-Čāče,
Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas
studiju programmas “Tiesību zinātne” 3. kursa studente,
Rēzeknes tiesas tulks, Latvija*

*Bc. philol. Lāsma Drozde,
Rēzeknes tiesas tulks, tulkošanas biroja “AURUMS” valdes
priekšsēdētāja, biedrības “Tulki un tulkotāji Latgalē” biedre,
Latvija*

Abstract

Court interpreter plays a specific and important role, which is often underestimated in criminal proceedings. One of human rights' aspects deals with ensuring a high-quality translation in order to make the procedure available for a person, who does not understand the proceedings language, ensure one's rights and administer justice.

The aim of the study is to find out the legal ground of court interpreter's activity in criminal proceedings, to reveal and analyse related issues. In the article, the authors reveal topical issues linked to legal regulation concerning court interpreters and offer solutions. Namely, to ensure efficiency of court interpreter's work, a judge should create as beneficial working conditions for an interpreter as possible, make breaks every 2 hours during court hearings, speakers (judges, prosecutors, lawyers, specialists, experts) should be trained in the field of public speech and how to work with an interpreter as well as court rooms should be ensured with modern interpreting equipment. In order to introduce single practice and deliver high-quality translations in Latvian courts, there is a need in development of training and certification system for court interpreters and a special normative act regulating the legal activity of court interpreters, what would be a good basis for elaboration of court interpreters' register.

Keywords: court interpreter, criminal proceedings, translation, quality, interpreter's competence.

Ievads

Tiesas tulkam ir specifiska un nozīmīga loma kriminālprocesā, jo viens no svarīgākajiem tiesas tulka uzdevumiem tiesas procesā ir radīt saziņu un piedalīties tiesību aizsardzībā. Tiesas tulka profesionālā funkcija tiesiskuma procesā ir līdzvērtīga tiesneša, advokāta, prokurora vai jebkuram cita tiesu sistēmas pārstāvja funkcijai. Bez kvalitatīva tulkojuma nav iespējama tiesību normu īstenošana¹.

Viens no cilvēktiesību aspektiem ir tulkojuma nodrošināšana, lai personai, kura nepārvalda tiesvedības valodu, tiesas procesu padarītu pieejamu, ievērotu personas tiesības un spriestu taisnīgu tiesu. Latvijas Republikas Satversmes 90. pantā ir noteikts, ka ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības². Likuma "Par tiesu varu" 3. pants reglamentē personas tiesības uz tiesas aizsardzību un lietas izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā tiesā³. Valsts valodas likuma 8. panta pirmā daļa nosaka, ka valsts institūcijās lietvedībā un dokumentos lietojama valsts valoda, un saskaņā ar šī likuma 14. pantu tiesvedība Latvijā notiek valsts valodā⁴. Lai ievērotu gan vietējo, gan starptautisko normatīvo aktu prasības, valstij ir jānodrošina tulka pakalpojumi personām, kuras nepārvalda tiesvedības valodu.

Kriminālprocesa likuma 11. pantā (turpmāk tekstā – KPL) ir nostiprināts princips, ka procesuālo darbību veikšanas laikā ikvienai personai ir tiesības lietot valodu, kuru šī persona prot, un bez atlīdzības izmantot tulka palīdzību⁵. Šī KPL principa neievērošanas gadījumā tiek pārkāptas kriminālprocesā iesaistīto personu KPL 15. pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu, kas, savukārt, ir pamats sprieduma atcelšanai.

Vairākās Eiropas Savienības dalībvalstīs ir izveidoti tiesu tulku reģistri, lai sakārtotu tulkošanas nozari. Šobrīd Latvijā tāda reģistra nav, un nav arī tulku sertifikācijas sistēmas, atbilstošas specializētas mācību programmas vai zvērināta tulka institūta, kā tas ir dažās citās ES dalībvalstīs, kur tulka statuss stingri reglamentēts, un tiesas tulki pirms uzsākt darbu tiek sagatavoti un eksaminēti.

Latvijā nav arī izstrādāts tiesas tulka darbu reglamentējošs normatīvais regulējums. Tiesas tulkam normatīvajos aktos paredzētos gadījumos kriminālprocesā būtu jānodrošina kvalitatīvs, savlaicīgs, precīzs, gramatiski un stilistiski pareizs mutisks un rakstisks tulkojums lietas dalībniekiem. Tiesas tulka kompetences

trūkums samazina tulkojuma kvalitāti un var liegt kriminālprocesā iesaistītajām personām pilnībā saprast tiesas sēdē notiekošo un pilnā apjomā īstenot savas tiesības un pienākumus.

Pētījuma mērķis ir tiesas tulka darbības tiesiskā pamata izpēte kriminālprocesā, problēmu atklāšana un analīze.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) izpētīt tiesas tulka jēdzienu, nozīmi un darba specifiku;
- 2) noskaidrot normatīvos aktus, uz kuru pamata Latvijā darbojas tiesu tulki, un veikt to sistēmisku analīzi;
- 3) noskaidrot tulkojuma problemātiku kriminālprocesā un izteikt priekšlikumus.

Pētījuma objekts: pakalpojumi tulkošanas nozarē.

Pētījuma priekšmets: tiesas tulka darbs kriminālprocesā.

Pētījuma procesā izmantotās metodes: gramatiskā, semantiskā, analītiskā, sistēmiskā, salīdzinošā pētniecības metode.

Tiesas tulka jēdziens un darba specifika

Bieži vien cilvēki uztver tulku kā pašsaprotamu profesiju, tomēr tikai retais aizdomājas, kas īstenībā notiek tulkošanas laikā, un cik sarežģīts ir šis process. Kas patiesībā ir tulks?

No valodniecības viedokļa tulks ir speciālists, kurš mutiski tulko runu, savukārt tulkotājs ir speciālists, kurš tulko rakstisko tekstu. Tulkojumzinātnes eksperti uzskata, ka tulkam/tulkotājam ir jātulko virzienā uz savu dzimto valodu vai valodu, ko viņš pārvalda tikpat labi kā dzimto (jeb aktīvo valodu), lai varētu nodrošināt tulkojuma augstāko kvalitāti⁶.

Kriminālprocesa likumā ir noteiktas kriminālprocesa stadijas, kurās tulka piedalīšanās ir obligāta, un reglamentēts noteikts dokumentu saraksts, kas rakstiski jāiztulko personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, tai saprotamā valodā⁷. Likumā „Par tiesu varu” 104. pantā ir noteikts, ka likumā noteiktajos gadījumos tulks piedalās tiesas sēdēs, kā arī tulko tiesas dokumentus⁸. Tomēr šobrīd Latvijas normatīvajā regulējumā nav atrodama precīza tulka definīcija kriminālprocesa ietvaros, kā arī nav noteikts, kurš var vai drīkst pildīt tulka pienākumus un funkcijas, un kādas kompetences tam ir nepieciešamas. Spēku zaudējušajā Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 135. pantā bija izskaidrots tulka jēdziens – „Tulks ir persona, kas prot tulkošanai nepieciešamās valodas un ko izziņas

iestāde, prokurors vai tiesa aicinājusi šā kodeksa 16. panta otrajā daļā paredzētajos gadījumos”⁹.

Citu valstu kriminālprocesu regulējošajos normatīvajos aktos tulka loma definēta. Piemēram, Krievijas Federācijas Kriminālprocesa kodeksa 59. pants definē tulka jēdzienu, tulka tiesības un atbildību, kā arī darbības, kuras tulkam ir aizliegts veikt. Saskaņā ar minēto kodeksu tulkam ir persona, kura brīvi pārvalda tulkojumam nepieciešamo valodu. Tulkam ir tiesīgs uzdot precizējošus jautājumus kriminālprocesa dalībniekiem, var iepazīties ar izmeklēšanas darbību, kurā viņš ir piedalījies, protokolu, kā arī ar tiesas sēdes protokolu un sniegt piezīmes, vai pieraksts sakarā ar tulkojumu ir veikts pareizi, iekļaut tās protokolā. Ir tiesības arī iesniegt sūdzības par procesa virzītāja darbībām vai bezdarbību, ja tās ierobežo tulka tiesības¹⁰.

Arī Lielbritānijā tiesas tulkiem ir izvirzītas vairākas prasības. Tulkam jāprot publiski uzstāties, jābūt emocionāli noturīgam, viņam jāpiemīt labām komunikācijas prasmēm. Tiesas tulkam ir nemiļīgi jāpildinveido zināšanas, jāattīsta prasmes, pētot informācijas avotus un apgūstot jaunu terminoloģiju, kā arī jāuzlabo savas tulkošanas iemaņas¹¹.

Vācijā tiesas tulkam ir persona, kura ir atbilstoši apmācīta darbam oficiālās iestādēs un nodevusi zvērestu jeb ir zvērināts tulkam. Vācijā zvērinātiem tulkiem ir savs zīmogs, ar kuru tie apliecina savus rakstiskos tulkojumus¹². Vācijā tiesu tulkošana ir specializēts tulkošanas veids juridiskajā vidē. Juridiskā tulkošana tiek veikta policijas iecirkņos, advokātu birojos, juridiskajos birojos, tiesās. Tiesas tulka uzdevums ir nodrošināt klienta tiesības uz taisnīgu lietas izskatīšanu, palīdzot pārvarēt valodas barjeru, bet nav jāsniedz klientam faktisko izpratni par tiesas procesu¹³.

Amerikas Savienotajās Valstīs tiesas tulka kvalifikāciju piešķir un tiesas tulka darbu vada Administratīvā tiesu kanceleja. Tulkam ir jābūt plašām vispārīgajām zināšanām un atbilstoši izglītībai. Amerikas Savienoto Valstu tiesu nacionālais centrs organizē eksāmenus federālo tiesu spāņu valodas tulkiem un organizē stažēšanos tiesās. Tulkus iedala divos līmeņos. Ir pirmā līmeņa tiesas tulki un vecākie tiesas tulki, kuri veic sarežģītākus tulkošanas uzdevumus un apmāca, uzrauga pirmā līmeņa tiesas tulkus¹⁴.

Īrijā tiesas tulku kvalifikācija netiek pārbaudīta. Tikai dažiem tiesas tulkiem ir atbilstoša izglītība tulkošanas nozarē. Īrijā kopumā

ir četri tulku profesionālie līmeņi. Pirmajam un otrajam līmenim ir nepieciešama vidējā izglītība, šāds tulks tulko divās svešvalodās. Trešā līmeņa tulks var būt citas profesijas pārstāvis (inženieris vai arhitekts) ar augstāko izglītību attiecīgajā nozarē, kurš pārvalda divas svešvalodas. Un tikai ceturtā līmeņa tulks, kuram papildus trešā līmeņa prasībām ir nepieciešama arī augstākā izglītība tulkošanas nozarē, var strādāt tiesā¹⁵.

Latvijā tiesas tulka profesijas kods saskaņā ar klasifikatoru ir 2643 11. Tiesas tulka galvenais darba uzdevums ir izveidot saziņas procesu tiesas sēdē starp personām, kuras nepārvalda valsts valodu, un pārējiem procesa dalībniekiem, kā arī piedalīties tiesību nodrošināšanā¹⁶. Tulka kompetence ir būtisks tulkojuma kvalitātes elements. Tiesas tulkam ir jāuztur un jāpaaugstina sava lingvistiskā un tulkošanas kompetence, jābūt fiziski un psiholoģiski noturīgam¹⁷. Tulkojumzinātnē tiesu tulkošana tiek nodalīta gan kā atsevišķs tulkošanas paveids, gan ir iekļauta kontakttulkošanas jomā¹⁸. Tiesā var būt gan čuksttulkojums, gan secīgais, gan sinhronais tulkojums, atkarībā no konkrētās situācijas. Visbiežāk Latvijas tiesās tulki tulko sinhroni, sēžot nevis kabīnē, bet blakus personai, kurai nepieciešams tulkojums. No kognitīvā viedokļa sinhronā tulkošana ir pārsteidzoši sarežģīts uzdevums, jo nepārtraukti ieplūst jaunā runa, un tulkam to jāpaspēj izprast, izanalizēt un iztulkot gandrīz vienlaicīgi¹⁹. Savukārt secīgā tulkošana ir ilgāka un tās laikā zūd liekā informācijas procents, nekā sinhronās tulkošanas laikā²⁰. Šādu tulkošanas veidu tiesās parasti izmanto videokonferenču laikā.

Pamatojoties uz tiesas tulka darba līgumu un amata aprakstu, štata tiesas tulks veic mutiskus un rakstiskus tulkojumus no latviešu valodas uz krievu valodu un no krievu valodas uz latviešu valodu. Mutiskā tulkošana parasti ietver tiesas sēdes, bet rakstiskie tulkojumi – tiesas nolēmumus un citus tiesvedības dokumentus²¹.

Tulkojot rakstiski, tiesas tulks ar parakstu apliecina sava tulkojuma atbilstību avottekstam, uzņemoties atbildību par savu veikumu. Pretēji izplatītam viedoklim, rakstiskais tulkojums nebeidzas ar pēdējā vārda uzrakstīšanu, tālāk seko tulkojuma salīdzināšana ar avottekstu, rediģēšana un kļūdu labošana²². Tulkam jā rūpējas arī par dažādu avotteksta īpatnību atspoguļošanu, jātulko arī lamuvārdi, draudi, kas nereti ir diezgan sarežģīti. Rakstiskā tulkojumā nav pieļaujami savi papildinājumi, bet, ja rodas nepieciešamība kaut ko paskaidrot, lai tulkojums būtu precīzs, to jāatzīmē ar tulka piezīmi.

Arī mutiskā tulkojumā tulks nedrīkst papildināt runas saturu vai kaut ko patvaļīgi skaidrot²³. Ja tulkojumā pieļauta kāda kļūda, to noteikti jāizlabo tā, lai visiem būtu skaidrs, ka tā ir bijusi tulkojuma kļūda. Tiesas tulkam jācenšas maksimāli saglabāt runātāja toni un noskaņu, emocionālos stāvokļus²⁴. Neskaidrību gadījumā pašam klausītājam jāpārjautā un jānoskaidro neskaidrie aspekti. Sakarā ar valodu atšķirībām nevar vienmēr garantēt pilnīgi precīzu tulkojumu un absolūtu tulkojuma atbilstību avottekstam, tāpēc tiesai vienmēr jāievēro tulkošanas procesa īpatnības un tam jāpiemērojas. Absolūta sakritība ir iespējama tikai ļoti vienkāršos tekstos²⁵.

Tiesu tulkošanā īpaši svarīgi ievērot ētikas principus un konfidencialitāti, ņemot vērā darba specifiku. Tulkam tiesā ir jābūt maksimāli objektīvam un neitrālam, neizrādot nekādas personīgās emocijas vai attieksmi pret iesaistītajām pusēm, citādi ieinteresētā puse var norādīt, ka tulka attieksme ietekmē tiesnesi vai tiesas gaitu. Neitrālas attieksmes saglabāšana nereti prasa ievērojamus emocionālos resursus²⁶.

Ja tulks neievēro neitralitāti, tam var būt daudz nozīmīgākas sekas, nekā citiem tiesas darbiniekiem.

Personas tiesības uz kvalitatīvu tulkojumu Latvijas tiesās

Personas tiesības uz tulkojumu ir reglamentētas gan starptautiskos tiesību aktos, gan Latvijas nacionālajos tiesību aktos. ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 10. pants nosaka, ka katram cilvēkam viņa tiesību un pienākumu noskaidrošanai, kā arī lai noteiktu viņam izvirzītas kriminālās apsūdzības pamatotību ir tiesības, sakarā ar personu vienlīdzību likuma un tiesas priekšā, lūgt, lai personas neatkarīgā un objektīva tiesa lietu iztiesātu atklāti, ievērojot visas taisnīguma prasības²⁷. Saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. panta 3. punkta a) apakšpunktu persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, tiek detalizēti informēta viņam saprotamā valodā par viņam izvirzītās apsūdzības raksturu un iemeslu, ka arī e) apakšpunktā ir noteiktas ikviens, kas tiek apsūdzēts noziegumā, tiesības uz bezmaksas tulka pakalpojumiem, ja viņš neprot tiesā lietoto valodu vai nerunā tajā²⁸. Eiropas Savienības pamattiesību hartas 21. panta pirmais punkts nosaka diskriminācijas aizliegumu²⁹. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2012/13/ES par tiesībām uz informāciju

kriminālprocesā³⁰ (turpmāk – Direktīva) nosaka ikviena tiesības uz informāciju kriminālprocesā, tās 3. un 4. pants nosaka tiesības saņemt informāciju par tiesībām un rakstveida paziņojumu par tiesībām, savukārt 4., 5., un 6. pants nosaka tiesības saņemt informāciju par apsūdzību un brīvības ierobežošanas iemesliem, 7. pants – tiesības piekļūt lietas materiāliem.

Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2010/64/ES par tiesībām uz mutisko un rakstisko tulkojumu kriminālprocesā³¹ 2. pants nosaka aizdomās turētajām, apsūdzētajām personām, kuras nepārvalda un nesaprot kriminālprocesā lietoto valodu, tiesības uz mutisku tulkojumu visā kriminālprocesa izmeklēšanas stadijā un tiesu iestādēs, policijas nopratināšanā, visās tiesas sēdēs, ka arī saziņai ar advokātu. Personai ir tiesības uz būtisko dokumentu rakstisko tulkojumu izmeklēšanas un tiesu iestādēs. Saskaņā ar 3. pantu par būtisko dokumentu tiek atzīts jebkurš lēmums par brīvības atņemšanu, jebkura apsūdzība vai apsūdzības raksts un jebkurš spriedums. Direktīvas 2010/64/ES 5. pantā reglamentēta mutiskā un rakstiskā tulkojuma kvalitāte un tā efektīvā pieejamība.

Likuma “Par tiesu varu” 21. pants un KPL nosaka, ka tiesvedība Latvijas Republikā notiek valsts valodā. Personai, kura piedalās lietā, bet nepārvalda tiesvedības valodu, tiesa nodrošina tiesības iepazīties ar lietas materiāliem un piedalīties tiesas darbībā ar tulka palīdzību, kā arī tiesības uzstāties tiesā tajā valodā, kuru šī persona pārvalda³².

Saskaņā ar KPL 11. panta otro daļu “Personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, cietušajam un viņa pārstāvim, lieciniekam, speciālistam, ekspertam, revidentam, kā arī citām personām, kuras procesa virzītājs iesaistījis kriminālprocesā, ja tās neprot valsts valodu, procesuālo darbību veikšanas laikā ir tiesības lietot valodu, kuru šīs personas prot, un bez atlīdzības izmantot tulka palīdzību, kura piedalīšanos nodrošina procesa virzītājs. Pirmstiesas procesā izmeklēšanas tiesnesim vai tiesai piekritīgu jautājumu izlemšanā tulka piedalīšanos nodrošina izmeklēšanas tiesnesis vai tiesa”. Personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, ja tā nepārvalda valsts valodu tikšanās laikā ar aizstāvi, ir tiesības bez atlīdzības izmantot tulka palīdzību, kura piedalīšanos nodrošina procesa virzītājs, lai sagatavotos pratināšanai pirmstiesas procesā vai iztiesāšanai tiesas sēdē; lai sagatavotu rakstveida sūdzību par kriminālprocesu veicošās amatpersonas rīcību vai nolēmumu un procesuālā piespiedu līdzekļa piemērošanu, grozīšanu vai atcelšanu; lai sagatavotu dokumentu, kas nepieciešams

lietas iztiesāšanai rakstveida procesā; lai sagatavotu apelācijas vai kasācijas sūdzību³³. Saskaņā ar noteikumiem par „Kārtību, kādā persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, tikšanās laikā ar aizstāvi tiek nodrošināta tulka palīdzība”³⁴ tikšanās laikā ar aizstāvi ir noteikts tulka pakalpojumu laika ierobežojums – 2 stundas vienai procesuālai darbībai. Šo noteikumu 6. punkts paredz, ka izdevumus par tulku sedz valsts, taču katrai no 5. punktā noteiktajām procesuālām darbībām tiek paredzētas ne vairāk kā divas stundas, un tas var būt nepietiekoši.

Latvijas KPL 114. panta otrajā daļā noteikts, ka izmeklēšanas iestāžu, prokuratūras, tiesas un brīvības atņemšanas iestāžu tulki nodrošina personu tiesības lietot valodu, kuru tā prot. Procesa virzītājs var uzdot tulka pienākumu veikšanu citai personai, kura prot attiecīgo valodu. Savukārt, šī panta trešajā daļā reglamentēta tulka uzaicināšana un informēšana par tulka tiesībām un pienākumiem, kā arī uzaicinātā tulka brīdināšana par atbildību par nepatiesu tulkošanu un atteikšanos tulkot. Valsts iestāžu štata tulkus netiek informēti par tiesībām, pienākumiem, jo štata tulkus, uzsākot amata pienākumu pildīšanu, savu atbildību ir apliecinājis ar parakstu, parakstot darba līgumu. KPL 274. panta septītā daļa noteic, ka aizdomās turētajam vai apsūdzētajam, kurš neprot valodu, kurā uzrakstīts lēmums par drošības līdzekļa – apcietinājuma piemērošanu vai par atteikumu apcietinājuma piemērošanai, tiesa bez novilcināšanas nodrošina pilna lēmuma rakstveida tulkojumu viņam saprotamā valodā. KPL 321.¹ panta otrā daļa reglamentē cietušā iespēju iepazīties ar nolēmumu, izmantojot tulka palīdzību. Šī panta trešajā un ceturtajā daļā noteikts, ka apsūdzētajam tiesa nodrošina nolēmuma rakstveida tulkojumu viņam saprotamā valodā bez novilcināšanas. Rakstveida tulkojumu nenodrošina, ja:

- 1) notiesājošs spriedums taisīts lietā, kura pirmās instances tiesā izskatīta, neizdarot pierādījumu pārbaudi;
- 2) notiesājošs spriedums taisīts cietušā un apsūdzētā izlīguma gadījumā;
- 3) notiesājošs spriedums taisīts vienošanās procesā;
- 4) tiek taisīts kasācijas instances tiesas lēmums;
- 5) tiek taisīts saīsinātais spriedums, bet nodrošina iespēju iepazīties ar nolēmumu, izmantojot tulka palīdzību. KPL 406. panta astotajā nodaļā noteikta lēmuma (apsūdzības) par personas saukšanu pie kriminālatbildības rakstveida tulkojuma

nodrošināšana līdz pirmstiesas kriminālprocesa pabeigšanai. Saskaņā ar KPL 427. panta piekto daļu rakstiski tulkojumi tiek nodrošināti lēmumam par krimināllietas nodošanu tiesai neatliekamības kārtībā, kā arī Eiropas apcietinājuma lēmumam – saskaņā ar KPL 715. panta pirmo daļu. KPL 412. panta septītā daļa noteic, ka apsūdzētajam, iepazīstoties ar saņemto krimināllietu materiālu kopijām, ir tiesības izmantot tulka palīdzību bez maksas. Saskaņā ar KPL 413. panta ceturto daļu apsūdzētajam, kurš neprot valsts valodu, kurā uzrakstīts lēmums par krimināllietas nodošanu tiesai, prokurors nodrošina lēmuma tulkojumu viņam saprotamā valodā. KPL 491. panta 2. punkts nosaka, ka tiesnesis, sagatavojot lietu iztiesāšanai tiesas sēdē, lemj par tulka uzaicināšanu³⁵.

Krimināllikuma 300. pantā ir noteikta tulka atbildība par apzināti nepatiesu liecību, atzinuma, tulkojuma, paskaidrojuma un pieteikuma sniegšanu pirmstiesas kriminālprocesā, tiesā, notāram vai tiesu izpildītājam. Krimināllikuma 302. panta otrā daļa reglamentē tulka atbildību par nepamatotu atteikšanos pirmstiesas izmeklēšanas iestādē, prokuratūrā vai tiesā pildīt viņam uzdotos pienākumus (tulkošanu)³⁶.

Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 12. pantā ir noteikts, ka aizdomās turēto personu nekavējoties jāiepazīstina ar apcietinātā tiesībām un pienākumiem viņam saprotamā valodā³⁷.

Latvijas Sodū izpildes kodeksa 4. pants reglamentē kriminālsoda izpildes pamatu un pamatprincipus, ieskaitot notiesāto diskriminācijas nepieļaujamību atkarībā no rases, tautības, valodas, dzimuma, sociālā un mantiskā stāvokļa, politiskajiem uzskatiem, reliģiskās pārliecības un citiem kritērijiem³⁸.

Tiesas tulka darbības problemātika kriminālprocesā

Kvalitatīvs, pareizs, patiess un maksimāli precīzs tulkojums rada lietas dalībniekiem iespēju saprast tiesas sēdē notiekošo un pilnā apjomā īstenot savus pienākumus un tiesības. Savukārt, lai tiesas tulks varētu veiksmīgi pildīt savus darba pienākumus, viņam ir jārada labvēlīgi darba apstākļi. Ikdienā tiesas tulks saskaras ar virkni sarežģītumu.

Kvalitatīvs tulkojums tiesas sēdē ir atkarīgs ne tikai no tiesas tulka kompetences, bet arī no daudziem citiem faktoriem, kuri ir ārpus tulka kontroles, tomēr var tiešā veidā ietekmēt šo procesu. Viens

no šādiem faktoriem ir runātāja runas kultūra. Kriminālprocesā iesaistīto personu runas temps, dikcija, nepareiza teikumu struktūra, runāšana klusā balsī var radīt virkni grūtību, ar kurām tulkam acumirkļi ir jātiek galā. Tulkam, gluži kā pārējiem klausītājiem, nav izvēles un ir jāpielāgojas tādiem faktoriem kā runātāja dikcija un gramatika. Tomēr bieži gadās tā, ka lietas dalībnieki nerespektē tulka klātbūtni lietā un nekontrolē savu runas tempu vai runā pieklusinātā balsī. Viņi neaizdomājas, ka persona, kurai pieaicināts tulks, nevar notiekošo saprast, jo tulks nevar paspēt iztulkot vai sadzirdēt runu, turklāt ir liela iespējamība pārprast teikto informāciju. Šādās situācijās tulkam ir jāinformē tiesnesis par to, ka nav iespējams veikt pilnvērtīgu tulkojumu, jo tiesas procesu vada tiesnesis un tieši viņam ir jāseko, lai tiktu nodrošinātas visu iesaistīto pušu tiesības. Tiesnesim būtu jābūt izpratnei par tulka darbu un būtu jā rūpējas, lai pārējie kriminālprocesa dalībnieki ar cieņu un sapratni izturētos pret tulka darbu. Veiksmīga sadarbība ar tiesnesi, prokuroru, advokātiem un citiem procesa dalībniekiem ir būtisks priekšnoteikums tiesas tulka darba pienākumu efektīvai izpildei.

Svarīgs priekšnoteikums efektīvai tiesas tulka darba pienākumu izpildei un tulkojuma kvalitātei ir runātāju (tiesnešu, prokuroru, advokātu, speciālistu, ekspertu) izglītošana publiskās runas jomā.

Tiesas tulkam, gluži kā jebkuram citam tulkam, pirms tiesas sēdes ir nepieciešams sagatavoties un iepazīties ar lietas materiāliem. Dažu tiesu darbiniekiem tas rada neizpratni, jo valda uzskats, ka tulkam viss tāpat ir zināms, un viņam jāprot iztulkot jebkuru informāciju. Bet tas ir maldīgs uzskats, jo tulks nevar būt eksperts visās krimināltiesiskajām attiecībām atbilstošajās dzīves jomās, piemēram, medicīnā, autobūvē, nodokļu un grāmatvedības jautājumos.

Kriminālprocesā tiesas tulkam maksimāli ātri jāorientējas situācijā, jāprognozē un jāanticipē lietas gaita, jāpārzina noteiktu kriminālprocesā iesaistīto dalībnieku uzvedības īpatnības, ātri jāpielāgojas viņu uzstāšanās manierei, runas tempam, dikcijai, izglītības līmenim un uztveršanas spējām. Tulkošanas process prasa no tulka ne tikai valodu, terminoloģijas zināšanas un profesionālās prasmes augstākajā līmenī, bet arī lielu psihoemocionālu piepūli.

Tulks, pildot darba pienākumus, ik sekundi maksimāli koncentrējas un nedrīkst aizdomāties, ne mirkli novērsties no avoteksta, lai pilnībā nodotu klausītājam izteikto domu. Ilgstošas nepārtrauktas tulkošanas laikā, kad ir vairāki runātāji (tiesnesis,

prokurors, advokāts, cietušie, liecinieki, apsūdzētie), tulks fiziski nogurst, viņam zūd koncentrēšanas spējas un rezultātā samazinās tulkojuma kvalitāte. Šādā situācijā tulks ir tiesīgs lūgt pārtraukumu³⁹.

Latvijas tiesās patreiz vienai tiesas sēdei netiek izmantoti vairāki tulki, kuri mainās, kā tas notiek sinhronās tulkošanas ietvaros. Tādēļ tiesas tulkiem koncentrēšanas spēju paaugstināšanai ik pēc 1-2 stundu tulkošanas būtu vēlams vismaz 10-15 minūšu pārtraukums.

Mutiskās tulkošanas procesu apgrūtina arī situācijas, kad tiesas sēdē tulkojums ir nepieciešams vairākām personām, piemēram, ir bijuši gadījumi, kad vienam tulkam jātulko līdz pat 15 personām, kā arī šo personu izvietojums tiesas zālē. Apcietinātās personas atrodas uz īpaša norobežota sola, bet citi lietas dalībnieki sēž pirmajā rindā zālē. Rezultātā tulkam ir jātulko skaļākā balsī, traucējot citiem lietas dalībniekiem un apgrūtinot jaunā teksta uztveri arī pašam tulkam.

Tādēļ, vienlaicīgi tulkojot 4 cilvēkiem un vairāk, tiesas tulkam ir ieteicams iepriekš apspriest ar tiesnesi tulkošanas procesu. Viens no risinājumiem varētu būt otra tulka pieaicināšana, bet ideālā gadījumā, protams, būtu vēlams vienu zāli tiesas ēkā aprīkot ar tulkošanas kabīni un audio austiņām, lai netraucētu pārējiem lietas dalībniekiem, sekmētu ātrāku lietas izskatīšanu un tulkojuma kvalitāti.

Būtisks faktors, kas ietekmē tulkojuma kvalitāti, ir dubulttulkojums. Iztiesājot krimināllietu ar pierādījumu pārbaudi, tiesas sēdē tiesnesis nolasa liecības valsts valodā, kas nozīmē, ka gadījumā, ja pirmstiesas procesā liecības tika sniegtas, piemēram, krievu valodā, tiek nolasīts šo liecību tulkojums. Ja šis tulkojums ir veikts nekvalitatīvi vai kļūdaini, pārprotot kāda vārda nozīmi, tas apgrūtina tiesas tulka darbu un var ietekmēt veicamā tulkojuma saturu.

Saskaņā ar Krimināllikuma 114. panta otro daļu procesa virzītājs var uzdot tulka pienākuma veikšanu citai personai, kura prot attiecīgo valodu. Tulka darbam ir sava specifika, un tulka pienākumu veikšanai, pieaicinot personu, kurai nav atbilstoša līmeņa lingvistisko un juridiskās terminoloģijas zināšanu, kā arī nav pieredzes tulkošanas jomā, vienmēr pastāv risks, ka šī persona kompetences trūkuma dēļ nespēs nodrošināt patiesu, precīzu un kvalitatīvu tulkojumu, kas var ietekmēt arī turpmāko kriminālprocesa norisi. Laba valodu zināšana vēl nenozīmē, ka cilvēks spēj atbilstošā līmenī veikt tulka pienākumus, un tāpēc šāda persona tulkošanai tiesībsargājošajās iestādēs būtu jāizmanto tikai ārkārtas gadījumos. Lai novērstu tulkojuma radītus

pārpratumus, procesuālo darbību veikšanai kriminālprocesa ietvaros ir jāpiesaista tikai kvalificēti tulki.

Moderno tehnoloģiju ieviešana lielā mērā atvieglo tiesas procesu, tomēr tulka darbam tās rada jaunus izaicinājumus. Šobrīd daudzas lietas tiek skatītas, izmantojot videokonferenču aprīkojumu. Ir vairākas nozīmīgas atšķirības krimināllietas izskatīšanai, visiem dalībniekiem esot klātienē, no izskatīšanas videokonferences režīmā. Pirmkārt, lai nodrošinātu dzirdamību visiem procesa dalībniekiem un lietas dalībnieku teiktais nepārklātos ar tulkojumu, tiek izmantota secīgā, nevis sinhronā tulkošana. Tulkojot secīgi, ir lielāka noslodze tulka atmiņai un ir jāveic piezīmes, jo ir gandrīz neiespējami iegaumēt lielu teksta apjomu, kuru turklāt ir jātulko citā valodā. Rezultātā, kā jau iepriekš minēts, tas aizņem ilgāku laiku un zūd lielāka daļa informācijas, nekā tulkojot sinhroni. Turklāt daudziem tulkiem, kuri tiesās gadiem ilgi ir tulkojuši tikai sinhroni, pieredzes trūkuma dēļ ir ļoti sarežģīti piemēroties jaunajai situācijai. Otrkārt, kvalitatīvā tulkojumā videokonferences režīmā liela loma ir procesa virzītājam, kuram ir jāpārtrauga tulkojuma norise un jāatgādina lietas dalībniekiem par nepieciešamību ik pēc laika ieturēt pauzi tulkojuma veikšanai.

Labākai tulkojuma norisei, ja lieta tiek skatīta ar pierādījumu pārbaudi videokonferences režīmā, tulkam jāatrodas blakus personai, kurai ir nepieciešams tulkojums. Tas ne tikai atvieglo tulka darbu, bet arī rada iespēju personai, kura nepārvalda valsts valodu, vieglāk uztvert tulkojumu, un netraucē pārējiem lietas dalībniekiem, kuriem tulkojums nav nepieciešams.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 483. pantu tiesas sēdes gaita tiek fiksēta audioierakstā. Kopš 2014. gada Latvijas tiesās ir iespēja ne tikai ierakstīt tiesas sēdes norises gaitu, bet arī pārliedzināties, vai tiesas tulks ir atbilstoši tulkojis. Tā kā saskaņā ar Krimināllikuma 300. pantu par apzināti nepatiesu tulkojumu tulku var saukt pie kriminālatbildības, šaubu gadījumā tiesas sēdes audioieraksts var būt pierādījums tulkojuma patiesuma pārbaudei, tas arī rada tulkam lielāku atbildību. Ir gadījumi, kad lietas dalībnieki cenšas apzināti novilcināt lietas izskatīšanu vai panākt sprieduma atcelšanu, motivējot ar to, ka tulkojums bijis nekvalitatīvs, un lietas dalībnieks nav varējis pilnībā īstenot savas tiesības. Tomēr pastāv arī iespēja, ka tulkojums nav bijis pietiekami skaidrs. Situācija, kurā tiek apšaubīta tulka kompetence, var būt diezgan sarežģīta, un tās izlemšanai

procesa virzītājam būtu jāpiesaista atbilstošas nozares speciālists, lai pārlicinātos par tulkojuma patiesumu un kvalitāti.

Pašlaik Latvijā nav ne tulku sertifikācijas sistēmas, ne atbilstošas specializētas mācību programmas, nedz zvērināta tulka institūta, kā tas ir dažās Eiropas Savienības valstīs, kur tulka statuss ir stingri reglamentēts, un tiesas tulki tiek sagatavoti un eksaminēti pirms darba uzsākšanas. Vairākās ES dalībvalstīs ir izveidoti tiesu tulku reģistri. Reģistru galvenā funkcija ir apkopot aktuālo informāciju par strādājošajiem tulkiem, lai atvieglotu administratīvo darbu kvalificētu tulku atrašanai un piesaistīšanai, jo nav iespējams izveidot amata vietas visu nepieciešamo valodu tulkiem. Sertificētu tulku/tulkotāju reģistri, tieslietu ministriju datubāzes vai zvērināto tulku saraksti ir izveidoti Lielbritānijā, Austrijā, Čehijā, Igaunijā, Rumānijā, Slovākijā, Slovēnijā, Polijā, Francijā, Vācijā, Beļģijā. Citās Eiropas Savienības dalībvalstīs, proti, Nīderlandē, Zviedrijā, Dānijā, Kiprā, Bulgārijā, Itālijā, Īrijā, Grieķijā, Luksemburgā, Somijā reģistrus aizvieto valstī strādājošo tulku/tulkotāju saraksti. Ne reģistru, ne to alternatīvas nav Latvijā, Lietuvā, Portugālē, Spānijā un Horvātijā⁴⁰.

Šāda reģistra izveidei būtu jābūt arī Latvijas tiesu tulkošanas nozares ilgtermiņa mērķim, reģistrā tiktu ietverti sertificēti tulki ar tiesībām sniegt tulkošanas pakalpojumus tiesībsargājošo iestāžu vajadzībām. Savukārt pirms šāda reģistra izveides ir jāizstrādā tulku sertificēšanas sistēma, jāveido atbilstošas mācību programmas, lai tulki, kuri uzsāk darbu tiesā vai citā tiesībsargājošā iestādē, varētu iepazīties ar šāda tulka darba specifiku un iegūtu amatam nepieciešamās zināšanas. Pēc apmācībām tulkiem ir jāparedz stažēšanās vai prakse no 3 līdz 6 mēnešiem un sertifikācijas eksāmens. Šāds risinājums uzlabotu tulkošanas kvalitāti visās valsts tiesībsargājošajās iestādēs, kā arī sakārtotu tiesu tulkošanas nozari.

Līdztekus tam, ka Latvijā nav izveidots tiesas tulku reģistrs, nav arī izstrādāts tiesas tulka darba tiesā normatīvais regulējums, tomēr amata aprakstā ir noteikti tiesas tulka galvenie darba pienākumi, tiesības, nepieciešamā izglītība un darba pieredze. Parakstot darba līgumu, tiesas tulks vienlaikus parakstās arī par konfidencialas informācijas neizpaušanu un atbildību saskaņā ar Krimināllikuma 300. un 302. pantu⁴¹.

Pagājušā gadsimta 90. gadu sākumā, formējoties tiesas tulka amatam, katram tiesas tulkam bija sava izpratne par tiesas tulka pienākumu pildīšanu un profesija attīstījās pašplūsmā. Latvijā

arī šobrīd nav specializētas tiesas tulka izglītības un tulkotājus augstskolās tik šaurā nozarē neapmāca. Pieredzējušākie kolēģi apmāca jaunpieņacējus. Šobrīd vienīgais izglītojošais līdzeklis, kurā īsi un kodolīgi ir aprakstīts tiesas tulka darbs ir A. Kasakovskas, L. Drozdes, J. Černenko, R. Putņa „Rokasgrāmata tiesas tulkiem”. Tajā atspoguļotas vadlīnijas tiesas tulka darbam tiesā. Tā kā nav vienota regulējuma, tulku uzskati par kvalitatīvu mutisko un rakstisko tulkojumu būtiski atšķiras. Daudziem tulkiem nav precīzas izpratnes par to, vai viņi pareizi dara savu darbu, it īpaši tiesās, kur ir tikai viens tulks, citi turpretim ir pārliecināti, ka tieši viņu sniegums ir vispareizākais. Nav vienota standarta mutiskās tulkošanas nosacījumiem, rakstiskā tulkojuma noformēšanai, tulkošanas termiņiem, kā arī tulka ētika paliek katra paša ziņā.

Neoliedzami tiesas tulka darbību reglamentējošs dokuments normatīvi nostiprinātu un atvieglotu tiesas tulka darbu, uzlabojot tiesas tulku snieguma kvalitāti un ieviešot lielāku skaidrību par amata tiesību un pienākumu robežām. Vienotā Latvijas tiesas tulka darba normatīvajā regulējumā ir ietveramas šādas sadaļas:

- 1) tiesas tulka jēdziens, pienākumi, tiesības, atbildība, atbilstība amatam;
- 2) tiesas tulka profesionālās ētikas principi un konfidencialitāte;
- 3) mutiskās tulkošanas kārtība tiesas sēdē, personu, kurām jānodrošina tulkojums, saraksts;
- 4) rakstiskās tulkošanas kārtība, termiņi, rakstiskā tulkojuma noformēšanas prasības, obligāti tulkojamo dokumentu saraksts;
- 5) tulkojuma minimālās kvalitātes noteikšanas kritēriji un sūdzību par tulkojuma kvalitāti izskatīšanas kārtība;
- 6) tiesas tulka procesuālā aizsardzība.

Normatīvais akts, kurš noteiktu tiesas tulka darbības tiesisko regulējumu, varētu būt saskaņā ar KPL izdoti Ministru kabineta noteikumi „Kārtība, kādā tiesas tulks veic mutisko un rakstisko tulkojumu tiesās” vai arī tie varētu būt noteikumi „Par tiesas tulka darbību”.

Secinājumi un priekšlikumi

1. Kvalitatīvs tulkojums rada klausītājam iespēju saprast tiesas sēdē notiekošo, savukārt, lai tulkojums būtu kvalitatīvs, tiesas tulkam ir jāuztur un jāpaaugstina sava lingvistiskā un tulkošanas kompetence, patstāvīgi jāizglītojas, jāapgūst jauna terminoloģija, jāseko līdzi valodas un tehnoloģiju attīstībai, jāapmeklē kvalifikācijas paaugstināšanas kursi, ka arī jāsadarbojas ar tiesnešiem, lietas dalībniekiem un atbilstošu nozaru specialistiem.
2. Tulkojuma kvalitāti ietekmē arī vairāki ārēji faktori, kurus tulks ne vienmēr var novērst, piemēram, runātāju runas kultūra, izglītības līmenis, dažkārt neiespējamība iepriekš iepazīties ar procesa būtību. Tiesas tulkam ir jāspēj ātri orientēties situācijā un pielāgoties tai, jāprognozē un jāanticipē lietas gaita, jāpārzina atsevišķu kriminālprocesā iesaistīto dalībnieku uzvedības īpatnības, tas prasa lielu psihoemocionālo koncentrēšanos.
3. Ja mutiskais tulkojums nepieciešams vienlaicīgi 4 cilvēkiem vai vairāk, tiesas tulkam ir ieteicams iepriekš apspriest ar tiesnesi tulkošanas procesu. Viens no risinājumiem varētu būt otra tulka pieaicināšana, bet ideālā gadījumā, protams, būtu vēlams tiesas zāli aprīkot ar tulkošanas aparatūru, lai netraucētu pārējiem lietas dalībniekiem, sekmētu ātrāku lietas izskatīšanu un tulkojuma kvalitāti.
4. Tulks, pildot darba pienākumus, katru mirkli pilnībā koncentrējas un nedrīkst aizdomāties vai novērsties no runātā teksta, lai pilnīgi atspoguļotu izteikto domu. Ilgstošas nepārtrauktas tulkošanas laikā tulks nogurst, zūd koncentrēšanas spējas, un rezultātā samazinās tulkojuma kvalitāte, tādēļ ik pēc 1-2 stundām ir nepieciešams 10-15 minūšu pārtraukums.
5. Tulka darbam ir sava specifika, un tulka pienākumu veikšanai, pieaicinot citu personu, kurai nav atbilstoša līmeņa lingvistisko un juridiskās terminoloģijas zināšanu, kā arī nav pieredzes tulkošanas jomā, vienmēr pastāv risks, ka šī persona nespēs kvalitatīvi tulkot, un tas var ietekmēt arī turpmāku kriminālprocesa norisi. Pārpratumu saistībā ar tulkojumu novēršanai kriminālprocesuālo darbību ietvaros būtu jāpiesaista tikai kvalificēti tulki.
6. Šobrīd daudzas lietas tiesā skata, izmantojot videokonferenču aprīkojumu. Šāds process atšķiras no krimināllietas izskatīšanas, visiem dalībniekiem esot klātienē. Apjomīgās lietās

videokonferences režīmā tulkam jābūt blakus personai, kurai ir nepieciešams tulkojums.

7. Latvijā nav ieviesta specializēta tiesu tulku apmācība, nav izveidota arī tulku sertifikācijas sistēma, tā rezultātā nav iespējams garantēt tulkojuma kvalitāti. Ir nepieciešama atbilstošas mācību programmas izveide, lai jaunie darbinieki varētu iepazīties ar šādu tulka darba specifiku un iegūtu amatam nepieciešamās zināšanas. Pēc apmācībām būtu jānosaka stažēšanās vai prakse no 3 līdz 6 mēnešiem un sertifikācijas eksāmens. Ilgtermiņā būtu jāizveido arī reģistrs, kurā ietvertu tulkus ar tiesībām sniegt pakalpojumus tiesībsargājošajām iestādēm.
8. Latvijā nav tiesas tulka profesionālo darbību regulējoša normatīvā akta. Būtu nepieciešams ieviest tiesas tulka darbu regulējošus noteikumus, piemēram, noteikumus „Kārtība, kādā tiesas tulks veic mutisko un rakstisko tulkojumu tiesās” vai arī noteikumus „Par tiesas tulka darbību”.
9. Iepriekš minētajos MK noteikumos būtu ietveramas šādas sadaļas:
 - 1) tiesas tulka jēdziens, pienākumi, tiesības, atbildība, atbilstība amatam;
 - 2) tiesas tulka profesionālās ētikas principi un konfidencialitāte;
 - 3) mutiskās tulkošanas kārtība tiesas sēdē, personu, kurām jānodrošina tulkojums, saraksts;
 - 4) rakstiskās tulkošanas kārtība, termiņi, rakstiskā tulkojuma noformēšanas prasības, obligāti tulkojamo dokumentu saraksts;
 - 5) tulkojuma minimālās kvalitātes kritēriji un sūdzību par tulkojuma kvalitāti izskatīšanas kārtība;
 - 6) tiesas tulka procesuālā aizsardzība.

Atsauces

- ¹ Kasakovska A., Drozde L., Černenko J., Putnis R. Rokasgrāmata tiesu tulkiem. Rīga: Valsts valodas centrs, Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2014., 6.-7. lpp.
- ² Latvijas Republikas Satversme. Pieņemts 15.02.1922. Latvijas Vēstnesis, 43, 01.07.1993. Pēdējie grozījumi 04.10.2018.
- ³ Par tiesu varu. 15.12.1992. likums/Ziņotājs, 14.01.1993. Pēdējie grozījumi 06.09.2018.
- ⁴ Valsts valodas likums. Pieņemts 09.12.1999. Latvijas Vēstnesis, 428/433 (1888/1893), 01.09.2000.
- ⁵ Kriminālprocesa likums. Pieņemts 21.04.2005. Latvijas Vēstnesis, 11.05.2005., Nr.74 (3232). Pēdējie grozījumi 27.09.2018.

- ⁶ Kasakovska A., Drozde L., Černenko J., Putnis R. Rokasgrāmata tiesu tulkiem. Rīga: Valsts valodas centrs, Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2014., 6.-7. lpp.
- ⁷ Kriminālprocesa likums. Pieņemts 21.04.2005. Latvijas Vēstnesis, 11.05.2005., Nr.74 (3232). Pēdējie grozījumi 27.09.2018.
- ⁸ Par tiesu varu. 15.12.1992. likums/Ziņotājs, 14.01.1993. Pēdējie grozījumi 06.09.2018.
- ⁹ Latvijas Kriminālprocesa kodekss. Pieņemts 06.01.1961., zaudējis spēku 01.10.2005.
- ¹⁰ Krievijas Federācijas kodekss (13.06.1996.). Skatīts: 11.01.2019., iegūts no http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/
- ¹¹ Interpreters. Skatīts 13.01.2019., iegūts no <https://www.utcourts.gov/resources/interp/faq.html>
- ¹² Sworn translators and interpreters. Skatīts 17.01.2019., iegūts no <https://www.bdue.de/en/our-profession/sworn-interpreters-and-translators/>
- ¹³ Chilingaryan K., Gorbatenko O., Gorbatenko R. Training court interpreters in Germany. Proceedings of ADVED 2016 2nd International Conference on Advances in Education and Social Sciences 10-12 October 2016- Istanbul, Turkey. 2016, p. 564.-567.
- ¹⁴ Freelance Court Interpreter Handbook. Office of Court Operations Court Interpreter Program. 2012, p. 48.
- ¹⁵ Phelan M. Legal Interpreters in the News in Ireland. The International Journal for Translation & Interpreting Research, Volume 3, Issues 1, 2011, p.76-105.
- ¹⁶ Kasakovska A., Drozde L., Černenko J., Putnis R. Rokasgrāmata tiesu tulkiem. Rīga: Valsts valodas centrs, Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2014., 6.-15.lpp.
- ¹⁷ Turpat, 9.-11. lpp.
- ¹⁸ Veisbergs A. Konferenču tulkošana. Rīga: Zinātne, 2007., 76. lpp.
- ¹⁹ Christoffels I.K. et al. Memory and language skills in simultaneous interpreters: The role of expertise and language proficiency. Journal of Memory and Language. 2006, p. 324-345.
- ²⁰ Kasakovska A., Drozde L., Černenko J., Putnis R. Rokasgrāmata tiesu tulkiem. Rīga: Valsts valodas centrs, Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2014., 22. lpp.
- ²¹ Tiesas tulka amata apraksts.
- ²² Kasakovska A., Drozde L., Černenko J., Putnis R. Rokasgrāmata tiesu tulkiem. Rīga: Valsts valodas centrs, Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2014., 9.-11. lpp.
- ²³ Turpat, 11.-12. lpp.
- ²⁴ Veisbergs A. Konferenču tulkošana. Rīga: Zinātne, 2007., 76. lpp.
- ²⁵ Kasakovska A., Drozde L., Černenko J., Putnis R. Rokasgrāmata tiesu tulkiem. Rīga: Valsts valodas centrs, Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2014., 11.-12. lpp.
- ²⁶ Veisbergs A. Konferenču tulkošana. Rīga: Zinātne, 2007., 14.-15., 76.-77. lpp.
- ²⁷ ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija (02.01.2013.). Skatīts:01.02.2019., iegūts no: <http://www.tiesibsargs.lv/tiesibu-akti/ano-dokumenti/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija/>
- ²⁸ Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija (13.07.1997.). Skatīts: 08.02.2019., iegūts no <http://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/649>
- ²⁹ Eiropas Savienības Pamattiesību harta (06.10.2012.). Skatīts:

- 05.02.2019., iegūts no <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>
- ³⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2012/13/ES par tiesībām uz informācijukriminālprocesā(22.05.2012.). Skatīts: 05.02.2019., iegūts no <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0013>.
- ³¹ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2010/64/ES par tiesībām uz mutisko un rakstisko tulkojumu kriminālprocesā (20.10.2010.). Skatīts: 05.02.2019., iegūts no <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32010L0064>
- ³² Par tiesu varu. 15.12.1992. likums/Ziņotājs, 14.01.1993. Pēdējie grozījumi 06.09.2018.
- ³³ Kriminālprocesa likums. Pieņemts 21.04.2005. Latvijas Vēstnesis, 11.05.2005., Nr.74 (3232). Pēdējie grozījumi 27.09.2018.
- ³⁴ Kārtība, kādā personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, tikšanas laikā ar aizstāvi tiek nodrošināta tulka palīdzība (12.06.2013.) Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr.1342. Pieņemts 19.11.2013. Latvijas Vēstnesis, 239 (5045), 07.12.2013.
- ³⁵ Kriminālprocesa likums. Pieņemts 21.04.2005. Latvijas Vēstnesis, 11.05.2005., Nr.74 (3232). Pēdējie grozījumi 27.09.2018.
- ³⁶ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Latvijas Vēstnesis, 199/200 (1260/1261) 08.07.1998. Pēdējie grozījumi 11.10.2018.
- ³⁷ Apcietinājumā turēšanas kārtības likums: Pieņemts 22.06.2006. Latvijas Vēstnesis, 103 (3471), 18.07.2006. Pēdējie grozījumi 07.12.2017.
- ³⁸ Latvijas Soduzpildes kodekss. Pieņemts 23.12.1970. Ziņotājs, 1, 01.04.1971. Pēdējie grozījumi 07.12.2017.
- ³⁹ Kasakovska A., Drozde L., Černenko J., Putnis R. Rokasgrāmata tiesu tulkiem. Rīga: Valsts valodas centrs, Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2014., 8.-9. lpp.
- ⁴⁰ Pētījums „Tiesu tulku/tulkotāju reģistri un darba organizācija Eiropas Savienībā”. Eiropas Komisijas īpašās programmas „Krimināltiesības” projekta „Kriminālprocesā iesaistīto tiesu tulku kapacitātes celšana un to aktivitāšu nodrošināšana”. 2014., 25.-35. lpp.
- ⁴¹ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Latvijas Vēstnesis, 199/200 (1260/1261) 08.07.1998. Pēdējie grozījumi 11.10.2018.

Аннотация

Судебный переводчик в уголовном процессе играет специфическую и важную, но часто недооцененную роль. Один из аспектов прав человека – это обеспечение качественного перевода не владеющему языком судопроизводства лицу, чтобы сделать судебный процесс доступным, соблюдать права лица и вершить справедливый суд.

Цель научной статьи – исследование правовых основ деятельности судебного переводчика в уголовном процессе, выявление и анализ проблем. В статье авторы раскрывают

актуальные проблемы правового урегулирования деятельности судебного переводчика, предлагают решения. Для обеспечения эффективности работы судебного переводчика направляющему процесс лицу на судебном заседании следует создавать возможно более благоприятные условия; переводчику на судебном заседании следует оглашать перерыв через каждые 2 часа; необходимо обучать судей, прокуроров, адвокатов, специалистов, экспертов искусству публичной речи, а также сотрудничеству с переводчиком; желательно оснастить залы судебного заседания оборудованием для осуществления перевода. Для обеспечения единой практики и качества перевода в Латвии необходимо разработать систему обучения и сертификации судебных переводчиков, а также разработать специальный нормативный акт правового урегулирования работы судебного переводчика, который послужит основанием для создания регистра переводчиков.